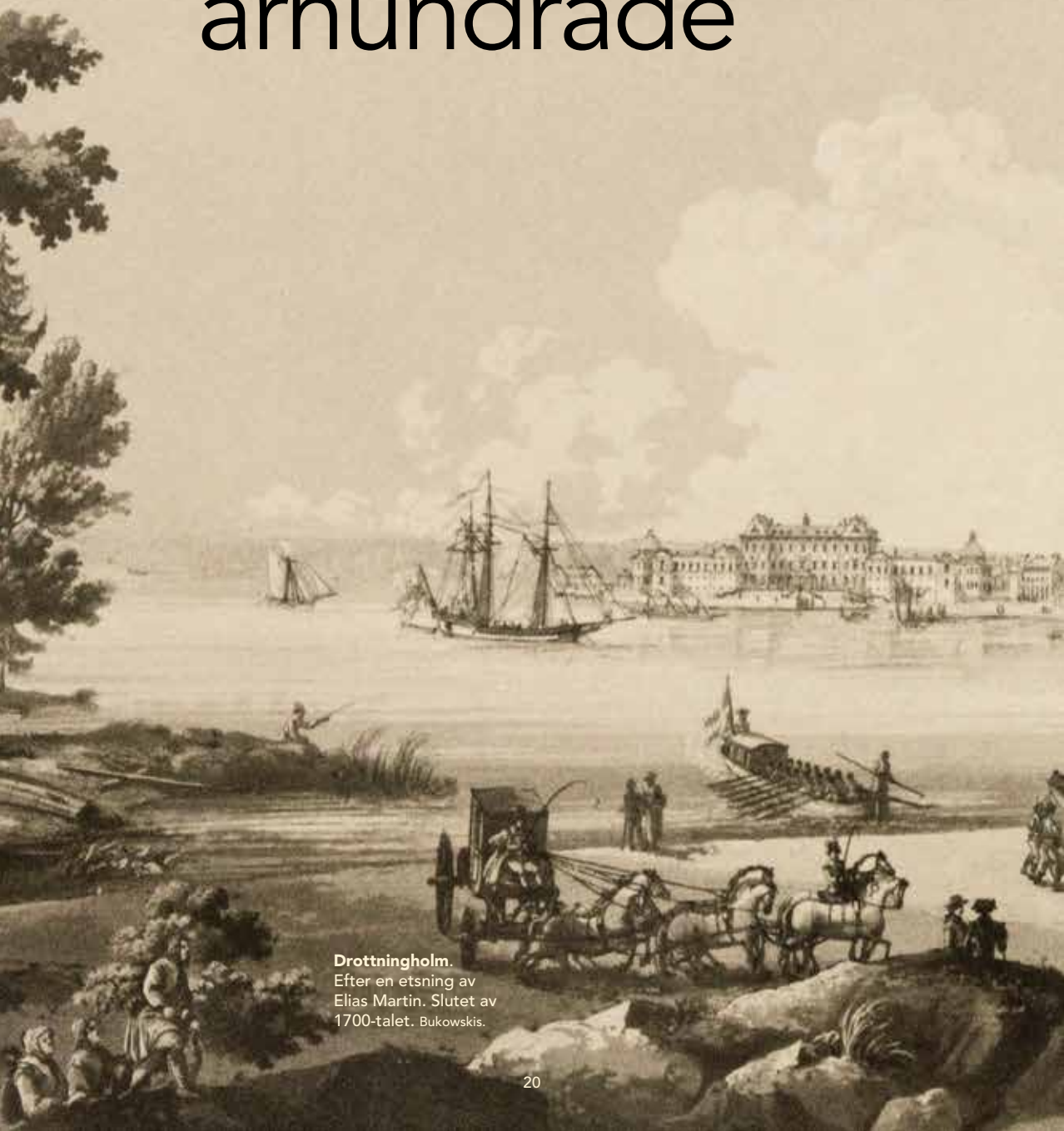

1700-talet

Den gryende vetenskapens århundrade

Drottningholm.
Efter en etsning av
Elias Martin. Slutet av
1700-talet. Bukowskis.

Under 1700-talet fick vetenskapsmän, filosofer och författare större inflytande i samhället. Yttrandefrihet, religionsfrihet och tryckfrihet diskuterades flitigt samtidigt som vetenskapen tydligt tog plats i samhället – och i litteraturen.

1700-talet var bildningens århundrade i Sverige och en del av den internationella strömning som kallas *upplysningstiden*. Flera kungliga akademier och lärda sällskap bildades. Först ut var Vetenskaps-Societeten i Uppsala 1710. Därefter kom Vetenskapsakademien 1739, Vitterhetsakademien 1753, Musikaliska akademien 1771 och Svenska akademien 1786.

Upplýsningstidens litteratur

SÅVÄL CARL VON LINNÉ SOM Carl Michael Bellman är omöjliga att gå förbi när det handlar om 1700-talets litteratur. Linné för sina banbrytande vetenskapliga insatser, typiska för upplysningstiden där det handlade om att ta reda på och veta. Bellman för sina dikter, ofta med mytologiska motiv blandade med simpla Bacchushyllningar och strålände naturlyrik. Ingen av dem har speci-fikt ägnat sig åt skogen, men den skymtar då och då förbi i deras texter.

Desto mer behandlar stadsmajoren Anders Rosensten i Halmstad detta ämne. I upplysningstidens anda gav han år 1637 ut en bok, som brukar betecknas som den första läroboken i skogsskötsel. För denna insats invaldes han i Kungl. Vetenskapsakademien när den instiftades två år senare. Efter hans död gavs den ut i nya upplagor, kompletterade med ytterligare kapitel, skrivna av Lundaprofessorn Blechert Trozelius. Den senaste kom år 1771. Bokens inledande kapitel ger en intressant bild av tillståndet i de svenska skogarna vid mitten av 1700-talet.

Carl von Linnés Lappländska resa:

En både vetenskaplig och fysisk bragd

Carl von Linné var bara 25 år gammal när han den 2 maj 1732 påbörjade sin första landskapsresa. Inte förrän den 10 oktober var han tillbaka i Uppsala igen efter att under stora strapatser till fots, till häst och här och var med roddbåt ha färdats mer än 200 mil runt Bottenviken.

Carl von Linné blev fascinerad av den samiska befolkningen och dess leverne. Han införskaffade en samisk dräkt som han senare ofta använde sig av i olika sammanhang.

FRÅN UPPSALA RED OCH VANDRADE han längs kusten upp till Umeå där han gjorde en avstickare upp till Lycksele, därefter vidare till Luleå och en ny avstickare till Kvikkjokk och vidare genom fjällvärlden in i Norge. Åter till Luleå och en tredje avstickare längs Torne älv till Vittangi. Återfärden gick längs östra sidan av Bottniska viken till Åbo och slutligen via Åland till Grisslehamn. Hela tiden antecknade han flitigt allt det nya och i hans ögon intressanta som han tog del av. Bara det en prestation i perspektiv av svårigheterna med att bara ta sig fram i det väldiga, och till stor del väglösa land han mötte.

DIREKT EFTER AVFÄRDEN från Uppsala var han fylld av förväntan och glädde sig åt att våren var kommen: *Nu stod vinterrågen 1 kvarter hög och kornet hade nyligen utvist ett blad. Björken begynte nu spricka ut och alla löfträd visa sina löf, förutan alm och aspen.*

Rundt omkring ligger slätten, till en fjerdingväg ungefär, grön af Ceres (säd), der omkring går berg och änteligen skog.

*Lärkan sjöng hela vägen för oss, darrande i luften
Himmelen var klar och varm, västan vädret svalkade med en behagelig
pust och en dunkel färg begynte från väster betäcka himmelen.*

*Nu begynte skogen allt mehr och mehr tillta, den ljufva lärkan, som tillförne
uppehållit våra öron, öfvergaf oss; men åter en annor emottager oss i skogen med
lika stor compliment nämligen kleran, (taltrasten) då hon på högsta grantoppen*

Perspektiv på 1700-talet

Konsten

I början av 1700-talet övergick barockens dramatiska, närmast svulstiga konst i en mer dekorativ och graciös stil som vi idag kallar rokoko. Målningarna blev mer drömlika, konturer mjukades upp och färgskalan blev kallare. Ofta användes ljusa färger, inte sällan pastell. Alexander Roslin, Pehr Hilleström och Elias Martin är typiska företrädare för 1700-talskonsten. Målning: Elias Martin.

Samhället

Efter Karl XII:s död kom en reaktion mot det enväldige som tidigare präglade Sverige. Istället tog riksdagen över makten. De första politiska partierna – hattarna och mössorna – växte fram. Hattarna representerade adeln, mössorna samlade de lägre stånden. Gustav III:s statskupp 1772 stärkte åter kungens roll och makten kom istället att delas mellan riksdag och kung. Flera vetenskapliga akademier bildades och tryckfrihet infördes.

Målning av Elias Martin, Gustav III besöker konstakademien.

Skogen

I de mellansvenska bergsbygderna började bristen på åtkomlig skog bli kännbar. Nya järnbruk anlades därför på avlägsna platser med goda sjöförbindelser längs Bottenvikens både västra och östra kuster. Bakom de nya bruken stod invandrade affärsmän från Tyskland, Frankrike, England och Skottland, ofta tillhöriga den så kallade "Skeppsbroadeln" i Stockholm. Målning av Johan Petter Cumelin, 1790.

spelar för sin käresta, äfven låter oss fagna oss der af, ja hon stämmer så högt in med sina diverse toner, att hon ofta mästrnar näcktergalen, sångarnes mästarare.

Här i skogen sågo vi oräknelige tallar, som hade fuller en tjock båhl, men ingen proportionerlig höjd, de nedersta grenarna voro så långa som de öfversta och toppen fattades, ja alla grenar tycktes komma, som på en palm, och öfverst vara som afklipt, jag lämnar jordmonen och admirerar, att naturen äfven söker klippa sina trån, kallar allt så dem Pinus plicata (kvasttall).

Kommen norr om Lycksele gör han denna, i senare tider ofta citerade anteckning: *Skogen stod full af stora tallar, helt fäfang, ty ingen gör hus af honom och af ingen ätes han. Mig tycktes han kunde göra tjenst, om beck och tjära brändes af honom.*

Nybyggare som sätta sig ned hos lapparna, dem älska de, visa dem gerna, hvarest hö kan samlas, det de sjelfva ej behöfva, ty renen äter hålst på torra platser; då de af nybyggaren mena sig få köpa mjöl och mjölk.

Linné kryddar också sina iakttagelser med personliga beskrivningar av resans strapatser. Den 2 juni beskriver han hur han efter att ha gått över milen på blöta myrar närmast ångrade vad han företagit sig: *Hvart steg stod vattnet upp till knäs. Somligestäds gick djupet utan botten, att vi måste vända hela trakten om. Våra kängor voro fulla med kallt vatten, ty kälen låg på somliga ställen. Jag önskade då aldrig hafva påtagit mig denna resan. Och på det alla elementer skulle vara contraira, (emot oss) regnade och blåste det.*

Den ständigt lika nyfikne

och flitigt antecknande Linné, beskrev under sin långa resa till Lappland ungefär hundra, tidigare inte kända arter. Han sammanställde senare resultaten av resan i boken *Flora Lapponica* som kom ut 1737. Senare översattes den till engelska och publicerades år 1811 som *Lachesis Lapponica: A Tour in Lapland*.

Carl Michael Bellman (1740–1795) räknas som en av Sveriges nationalskaldar. Hans betydelse för senare svensk litteratur kan jämföras med William Shakespeares för den engelskspråkiga.

Carl Michael Bellman:

Högt, lågt och vulgärt blandat med lysande naturbilder

CARL MICHAEL BELLMAN INLEDDE sin yrkesbana med en provanställning i Riksbanken. Den begynnande ämbetsmannakarriären avbröts dock bryskt sedan han hamnat i ekonomiska svårigheter. Bellmans liv tog sedan en annan bana, där hans poetiska och musikaliska talanger kom att bestämma riktningen.

BELLMAN BLEV SNART ETT VÄLKÄNT och högt uppskattat namn på huvudstadens krogar där han underhöll med både dryckesvisor och mer högstämda alster. Det finns många vittnesmål om hans förmåga att trollbinda sin publik. Han var en lysande estradör, som inte bara sjöng och spelade, utan också framförde sina visor som små teaterföreställningar där han ibland agerade flera personer samtidigt. Det har också talats om hans skicklighet i att härma olika röster och musikinstrument. Ryktena om den geniale underhållaren Bellman nådde också kungen, Gustav III, som utnämnde honom till hovpoet.

MEG FREDMANS EPISTLAR, utgiven 1790, fem år före sin död, placerade han sig för evigt på en framskjuten plats i den svenska litteratur- och musikhistorien. Idag förknippas han oftast med sina skildringar av livet bland Stockholms inte alltid så sedesamma medborgare. Men lika hyllad är han för de naturbilder som han vävde in i sina dikter. Fjäriln vingad är en av de mest kända och kan än idag, 250 år efter sin tillblivelse, sjungas av en stor del av Sveriges vuxna befolkning. Den nedan återgivna, Fredmans epistel N:o 39 förflyttar oss till krogen Liljan i Torshälla en vacker vårmorgon 1776, just då den lilla staden vaknar. Morgonstämning av ädlaste slag är det också i epistel 48 på nästa sida.

Fredmans Epistel n:o 39

Över Bergströmskans Porträt på Liljans krog, i Torshälla.

Storm och böljor tystna ren,
Himla-hvalfvets matta sken
Mer och mer försvagas,
Ren det börjar dagas,
Molnen simma,
Qualm och dimma
Bådar solens bleka strimma.
Vädren spela fritt och täckt,
Fönstren ristats vid hvar fläkt,
Lönn och aspar susa,
Kärr och källor brusar,
Orren spelar,
Tömmar, selar,
Bonden åt sin fåle delar.
Ren i hvar spis,
Fladdrar och fräs
Spånor och ris,

Stickor och gräs,
Redan vällings-grytan kokar.
Ren med yfvig lugg,
Torparn uti mjugg,
Efter tobaks-elden snokar;
Och på ängen ren,
Lutad mot en sten,
Dalkarln i sin skyffel tar.

Luften spelar frisk och skön,
Minsta blomman, växt och frön,
Öppna sina knoppar,
Le åt daggens droppar,
Prägtigt randas,
Vällukt andas,
Med Zephirens fläktar blandas.

Skogen skymtar mörk och blå,
Berg och kullar prydda stå,
Med båd' Lamb och quigor;
Gå och valla,
Le och tralla,
Sina hjordar sammankalla.
Lärkan i skyn
Fläktar så sval,
Tuppen i byn,
Flaksar och gal;
All naturen börjar vakna
Til ny glans och prål,
Nya göromål;
Och at ingen skönhet sakna,
Steg nu Movitz opp,
Tog sin färge-kopp,
Satt' sig vid sin tafla ner.

Målningen "Stockholm från Mälaren" av Olof Arborelius är visserligen gjord på 1800-talet men illustrerar väl stämningen i Epistel 48. Bukowskis.

Fredmans Epistel n:o 48

Hvaruti afmålas Ulla Winblads hemresa från Hessingen
i Mälaren en sommarmorgon 1769.

*Solen glimmar blank och trind,
Vattnet likt en spegel;
Småningom upblåser vind
I de fallna segel;
Vimpeln sträcks, och med en år
Olle på en Höbåt står;
Kerstin ur Kajutan går,
Skjuter läs och regel.*

*Stålet gnistrar, pipan tänds,
Olle klår sit öra;
Rodret vrides, skutan vänds,
Gubben bar att göra;
Under skarpa ögonbryn
Grinar han mot soln i skyn;
Kerstin, gubbens hjertegryn,
Skal nu seglen föra.*

*Seglen fladdra, skutan går,
Jerker tar sin lyra,
Lyran brummar, böljan slår;
Alt med våld och yra;
Skutan knarkar, bräcklig, gles,
Vimplens fläkt i toppen ses,
Tuppen gol så sträf och hes.
Nu slog klockan fyra.*

*Movitz stöt åt dem i lurn,
Som på skutan fara.
Olle du hvad kostar Tjurn?
Lyssna hvad de svara.
Hör hvar är ni hemma ni?
Ifrån Lofön komma vi
Med Grönsaker, Silleri,*

*Mjök och Äplen klara.
Si en Julle skymtar fram,
Marjo åran lyftar,
Med sin löfbrodd, mjök och lamm
Hon åt tullen syftar,
Har i knä en bytta smör,
Kersbärs-korgar frammanför;
Marjo nu sin lofsång gör,
Snyter sig och snyftar.*

*Ulla Winblad skratta, jung,
Spritt vid solens strålar,
Jäspa ej, lös upp din pung,
Tag fram band och nålar;
Fästa din salopp igen
Nös du? Prosit lilla vän!
Si där har du Hessingen,
Gröna trän och pålar.*

*Kon i vassen skylt sin kropp,
Snärd i våta tågen,
Bruna Oxen kastar opp
Himmelsblåa vågen,
Ången står i härlighet,
Kalfven dansar yr och fet,
Hästen tumlar stolt och het,
Svinet går i rågen.*

*Vid et träd uppå en slätt
Syns en Skytt förbida
Dagens gryning klar och lätt,
Fogdens sång och quida;
Bakom trädets tjocka stam;
Bössan syns och skymtar fram,
Hunden trogen som et lam
Står vid skyttens sida.*

*Törnens spetsar blänka ren,
Kors och tuppar glimma,
Morgonrodnans klara sken
Syns i vattnet strimma;
Barnet leker gladt vid strand,
Samlar stenar i sin hand,
Slungar stenen dit ibland
Där som gässen simma.*

Det finns inga bilder bevarade av Anders Rosensten, men vid Lunds universitet finns ett porträtt av Clas Blechert Trozelius. Denne föddes 1719 och studerade ekonomi i Uppsala, men följde också Carl von Linnés föreläsningar. Han prästvigdes och var under några år på 1750-talet hovpredikant. År 1758 utnämndes han till professor i ekonomi vid Lunds universitet. Förutom sina insatser för skogsskötseln skrev han 109 akademiska avhandlingar i ett flertal olika ämnen. Han dog 1794.

KSLA gav för några år sedan ut en faksimilupp-laga av Rosenstens och Trozelius bok. Den är kompletterad med nio nya kapitel skrivna av nutida forskare, bland annat dess redaktör Håkan Tunon, Centrum för Biologisk Mångfald, vilket starkt bidrar till att göra boken till en intressant skogshistorisk läsupplevelse.

En stadsmajor och en ekonomi-professor skrev första boken om skogsskötsel

År 1737 gav stadsmajoren i Halmstad, Anders Rosensten, ut en 54-sidig bok om skogsskötsel – den första i sitt slag i Sverige. Med den som underlag skrev Lundaprofessorn Clas Blechert Trozelius ytterligare två, kraftigt utvidgade versioner, den sista 1771.

DET KAN FÖREFALLA MÄRKLIGT ATT just Anders Rosensten skulle bli den förste som tog sig an ämnet skogsskötsel. Han hade ju inte någon förankring i ämnet, son till en juridikprofessor i Lund som han var. Lika otippat var att en ekonomiprofessor skulle ta upp hans tråd och två gånger förädla den.

Det stod dåligt till i Sveriges skogar på 1700-talet. Ohämmtat nyttjande under århundraden hade tårt på dem och både de mellansvenska järnbruken och slättbygdernas bönder led av bristen på åtkomlig skog.

”Til våra hjärtans grämlse få wi under våra resor, som oftast i ögnasikte många nakna berg och kalla högder, hwilka, i förfäders tid, warit beprydde med de fagrade skogslundar”, skrev Trozelius i sitt företal till den tredje upplagan.

ANDERS ROSENSTEN HADE BÖRJAT LÄSA JURIDIK men sadlade snart om till den militära banan. När hans bok *Tankar om skogars skötsel* kom ut 1737 var han stadsmajor i Halmstad, det vill säga kommandant vid stadens fästning.

Vid den här tiden var skogslagstiftningen i Sverige mycket ofullständig. I Mellansveriges bergsbygder rådde brist på åtkomlig skog. Nya järnbruk måste därför anläggas allt längre bort från gruvorna, på platser där det fortfarande fanns gott om kolningskogor och dit man kunde forsla malmen båtledes. I södra Sverige tuktades återväxten i skogarna av kreaturen som allmänt hölls ”på skogen”. Presumptiva timmerträd och ”storwärdsträd” försvann ofta på grund av det omätliga behovet av stängselvirke.

ANDERS ROSENSTENS BOK LÅG RÄTT I TIDEN. Med den som merit invaldes han som medlem nr 29 i Kungliga Vetenskapsakademien då den bildades år 1739. Han hann dock aldrig bevista något sammanträde. Samma år insjuknade han och avled i februari året därpå, bara 53 år gammal.

Tankar om skogars skötsel hade tryckts i en mycket blygsam upplaga. Men fram emot mitten av 1700-talet diskuterades skogsfrågorna med än större hetta i politiska och lärda kretsar. Vetenskapsakademien tog då initiativet till att på nytt ge ut boken.

ÅR 1751 FÖRELÄG DEN NYA UPPLAGAN. Det var nu inte bara ett nytryck, den var också kompletterad med ett stort antal nya texter och omfattande kommentarer av Lundaprofessorn Clas Blechert Trozelius. Drygt 20 år senare gavs en tredje upplaga ut, också den en produkt av professor Trozelius. Det är den versionen som KSLA för några år sedan gav ut på nytt. På de följande sidorna återger vi en förkortad version av Trozelius förord till den tredje upplagan.

Stadsmajoren ANDERS ROSENSTENS

Grundeliga Underwisning Om Skogars Skötsel

jämte

Bihang om Allahanda Fruktbärande Träns wård
hwilka höra til Trädgården

Tilökt och Förbättrad af D. CLAS BLECHERT TROZELIUS

Inledning till skogskötseln

TIL NÅGON UPLYSNING TORDE ICKE PRÖFWAS otjenligt, at här anmärka, huru som Nordens första inbyggare funno widsträkt landamären, fulle med tjocka, dunkla och mörka skogar, mera tjenlige til nästen för wilda djur, än et förnuftigt folk, hwars längtan och begär borde sträcka sig til en mildare lefnad. För dem war altså inga andra utwägar at finna, än med eld, spada och rotyxa bryta igenom desse öflige och ohyfsade marker.

NÄR NU FOSTERBYGDEN WAR BLEFWEN NÄGORLUNDA RENSAD, menigheten bättre höfsad, näringsfängen mera påtänkt, och en stark eldbrasa pröfwades wara för sig och efterkommande outhärlig uti den kalla Norden: funno de sig icke allenast föranlätna, at, medelst sine öfvermans kraftiga åtgärd, freda och frälsa skogen ifrån sin förra hårda medfart, utan ock den samma anse, såsom för sig outhärlig och högst nödwändig, såsom senan af staten, och lifwet af rikskroppen; blef därför til gudarnas egen hägn och omwårdnad öfwerlemnad. På skogen sattes så mycket högre wärde, som de, til sin fögnad, sägo sine hjordar wäl trifwasi uti skuggrika lundar och hwila sött under lommiga löfträn, dem Varro¹ förliknar wid en kringgårdad örtagård. Medelst anställd jagt, af fogel- och djurfång, på skogarne, förmärkte de sina wisthus anseeligen riktas. Wästgötha konungen Gaute förföljde så ifrigt en hjort, at han kom wils på skogen. Skogarne blefwo, i synnerhet af hassel, ek och bok, mycket helige hällne, så länge de understödde landets inbyggare uti deras lifsupphälle.

I SKOGARNE PLÄCKADES PÄRON OCH PLOMMON samt andre wildt växande trädfrukter. Ifrån äldsta tider har i Sverige warit brukeligt, at af tallbark tilreda bröd, afwen som nu sker i de norra orterne; ty fast än de ärhålla den härligaste årswäxt af skönaste säd, så underlåta de dock icke at blanda den med bark; på det om en hastig och skadelig frästnatt skulle fördärfwa grödan, de då må wara wane wid barken.

ALT DETTA OAKTADT HAR sjelfswäldet af skogens utplundring och härjande, i de följande tidewarfwen, gått så långt, at de alfvarsamaste upmuntringar, efterkommandernes suckningar, kongelige förordningar, straff och belöningar icke welat wara tilräckelige, at leda menigheten til en förnuftigare hushållning, och, ifrån skogens skändelige äwerman, så tilräckeligen afstyra, at den samma icke måtte ådraga sig den rättfärdiga eldens swära hotelse och straff, som då wisseligen drabbar, när all skogens och markens härlighet til intet blifwer, ja, förgås så aldeles, at skogens återledda² trän, på många ställen, kunna räknas och af et barn uppskrifwas.

HWAD DR. LUTHER FORDOM SPÄDDE, at i de yttersta tiderne skulle blifwa en käibar brist på tre ting, nämligen: godt mynt, upriktiga wänner och nödig skog, synes nu hafwa gått i en bedröfwelig fullbordan. Til wår hjärtans grämselse få wi, under wåra resor, som oftast i ögnasikte många nakna berg och kalla högder, hwilka, i förfädrens tid, warit beprydda med de fagraste skogslundar. Hwart hän har den täta och lommuga ek- och bokskogen emellan Lund och Dahlby flygtadt? Saknar icke wår tid de wackre och namnkunnoga skogar i Hammars-treding och Trögds härad i Upland, til hwilkas fredande konung Albrecht utgaf en wacker skogsordning. Hwar äro nu de trenne omförmälte stora skogar i WästerGöthland, under namn af Norr- Söder- och Öster-Falan,

Hwad dr. Luther fordom spädde, at i de yttersta tiderne skulle blifwa en käibar brist på tre ting, nämligen: godt mynt, upriktiga wänner och nödig skog, synes nu hafwa gått i en bedröfwelig fullbordan.

Jonas Carl Linnerhielm utförde sin tusch- och akvarellmålning "Landskap vid sjö med stugor" år 1792. Bukowskis.

***Til vår hjärtans
grämelse få wi,
under våra resor,
som oftast i ögna-
sikte många nak-
na berg och kalla
högder, hwilka,
i förfädrens tid,
warit bepryde
med de fagreste
skogslundar.***

hwilka fagnade ögat och öfwerskygde Rumbolandet?³ Huru snöpligen hafwa icke wåra åsar och bergsryggar blifwit afklädde! Har wål, i alla tider, halfwa delen af den stora Hallands åhs warit af Gud och natur dömd at endast bära ljung och sqwattran, när likwål den andra hälften, til denna dag, kan yfwas af en wacker öfwerlefwa, jag menar den härligaste bokskog, utan hwilken mången gård i Skåne, i brist af wed, redan blifwit förwandlad til en usel härjedahl! Hafwa icke wåra holmar, wikar och nås blifwit aldeles utblottade på skog, ifrån den tid, främmande kastade uti wåre wikar sine nät ut til drägt; men wi sjelfwe tykte då för oss wara bäst, at hos andra fiska med guldkrokar? En dubbel skada för wårt land. Ty hwad schänenfarer⁴ och andra slægter icke kunde få med sig af skogen, under sken af barlast, blef, wid afresan, eldguden, Vulcanus, upoffradt. På lika nedrigt sätt blefwo bohusländske skogarne af skättarne sköflade. Ännu finnes på holmarne efterlefwor af deras fiskehyttor och skogens skändeliga utplundring. Kan ock hända, at fisken härigenom kom at fly wåra kuster. Äro icke löftrån, wid de flaste gårdar på slättbygden, blefine så sällsynte, som en hwit daler i den fattigas hand! Är icke folk och fanad, höst och winter, därstädes utstaldte för de häftigaste wäder och starkaste windar? Sakna de icke, om sommaren, den kylande och upfriskande skugga, som den täcka löfskogen endast förmår gifwa? Skogarne äro, på många ställen, så utödde, at de endast genom en digerdöd, den Gud afwände⁵, synas kunna winna sin förra kraft och styrka.

EFTERSÖKES ÄN WIDARE HUFWUDORSAKERNE TIL fosterbygdens hiskeliga skogsöda, så lärer icke blifwa swårt at dem igenfinna uti en öfwerflödigt hus- och brobyggd af trä: uti de ännu måst brukeliga gärdesgårdar af trinne⁶ och stafwer, när dock ofta stora stenrösor ligga både i åker och äng; brygning och brännwinsbrännande med lösa pannor: pålande å ömse sidor om landsvägen: hängs och färgs⁷ oförnuftiga brukande, i Roslagen och flerestades, wid taktäckning, af qwarhålla näfren: det skadeliga barkandet, tallkätandet och balkhygget⁸ i Blekingen och annorstades: det grofbladiga sågandet, hwarigenom mycket afgår: den utländske träd- och brädhandeln, och i synnerhet lakte- och spirförsälgnigen förorsakar, jämte brukade humlestänger af rätaste skog,

i framtiden, brist på tjenliga mastträn; mycken werkan på skogen hafwa afbrände städers å nyo upbyggande af trä: en på slåtbygden öfwerflödig kyrkobyggnad: stor och skogfrätande åbyggnad på sätesgårdar och nästan alla slags boställen: getters betande på löfskogen: tallars nedfällande om wären til fårens föda, wårdslösade tjärubrännerier: en owulig saltpetersjudning: rå askas tilwerkning och de många tusende unga och råtstammiga ekars årliga förbrukning til bultar och slagdräpar⁹: en öfwerflödig brukshantering: widlyftiga smältprocesser: en mindre fördelaktig eldstäders och kakelugnars upfattning: kölnors¹⁰ och torkhus anläggning. De i äldre tider skedde fiendelige infall uti landet, då stora och widlyftiga skogstrakter blefwo, för sine orsaker, nu af egne landsmän, medelst yxa och eld, härjade.

IBLAND DE NU WARANDE OCH OSS, i ögonen, mäst lysande skogsödon, föres med skäl det omänskliga swedjandet, hwilket, på många ställen, såsom den swåraste kråfweta, tärer och upfräter de härligaste skogstrakter af grofwaste timmer och tjockaste mastträn. En nog dyr betalning, för at allenast winna en enda och ofta ringa rågskörd, utan at foljande år, wara omtänt, at bränna halmstubben och annat smått rask til nytt utsäde. En ånnu mindre omhugsamhet förspörjes, at förr eller efter draga den ringaste nytta af weden, hwilken likwål, ibland andra husbehof och slögdeämnen, kunde och borde blifwa nyttjad til tjärhygge och pätaske-bränneri. Pätaskan är, för detta, grundeligen bewisad, i det närmaste, gå up i godhet emot soudan.

SKOGENS RINGA TILWÄXT FÖRORSAKAS, til allmänhetens kånbaraste skada, åfwenledes därigenom, at trän blifwa i skogen qwarstående, när de åro fullmogne, i aftagande, eller eljest på något sätt skadade. Borde då icke unga trän få intaga deras rum? Skogen lider, när olikheten uti nyttan af gamla och unga träns förbrukning, samt rätta skilnaden emellan furu, slag- och gårtall icke i akttages, när ingen delning i skog och mark göres, ingen laga afmätning och charta öfwer ågorne ibland åboerne finnes. När så tilgår: härjar och bränner hwar och en efter behag, eget kynne och förwända tycke, så at ofta til en swinho, kakspada, slagblock, laggwed eller annat smått, af ringa wårde, utsökes et mastträd, som, för sin nytta, kunde blifwa betalt med några hundrade riksdaler. Detta sker, nu af ilska och karghet, at grannen icke må få tilfälle at skörda et så kosteligt trä: nu af brist på kunskap om en masts rätta proportion til längd och tjocklek, eller ock något annat åmne, hwartil et sådant storwerke kunde wara tjenligt.

SKOGEN ÅRNÅR ICKE FÖRR SIN RÄTTA STYRKA och tilwäxt, ån han blifwer indelt i sina wissa tåcter och årgångar. På sådant sätt kan ock ågaren för sig finna en brukbar skog af björk til löftåct, wedhygge, kimroks- pätaske- och ryssolje tilwerkningar; åfwen så af tall och gran til wed och kolning, efter 20, 30 til 40 år; af ask, efter 30, och af alm, efter 50 år; af ek och bok til wed och werke, samt furu til timmerhygge och mastfällning, efter 100 års förlopp och något där utöfwer.

AT WINNA ET SÅ NYTTIGT ÅNDAMÅL, bör här och där i marken qwarlemnas en åldermoder, eller, som ånnu bättre är, hela revierer och trakter, at så mycket lättare kunna sprida sina frön inpå den afbårgade marken, hånne och de unga trän skygga samt förekomma windfall. Skogsparken bör så försigtigt affållas, at träns frö kunna, med wäder och wind, föras omkring, och således sjelfwe så sig.

1. Romersk författare.
2. återledda: Här sannolikt, nya plantor.
3. rumbolandet: Det "rumma" landet – den öppna slåtbygden.
4. Schonenfahrer (Skånefarare): Handelssällskap i Nordtyskland, verksamma från Hansan till mitten av 1800-talet.
5. tillämpade.
6. slånor.
7. hång och fårg: kluvna slånor som höll nåver och halm på plats på taken.
8. balkbygge: Sannolikt, skiftesverk, d v s byggnader av liggande grova plankor av ek eller bok mellan spårförsedda stolpar.
9. slagor.
10. torkugn. Jfr eng: kiln.

Skogen årnår icke förr sin rätta styrka och tilwäxt, ån han blifwer indelt i sina wissa tåcter och årgångar.

Befokningen i de norra orterne underlåta icke at blanda säden med bark; på det om en hastig och skadelig fråstnått skulle fördårfwa grödan, de då må wara wane wid barken.